

Ministerie van Justitie

Inspectie voor de Sanctietoepassing

PI Rijnmond
locatie Stadsgevangenis

Inspectierapport
Doorlichting

mei 2007

Ministerie van Justitie

Inspectie voor de Sanctietoepassing

**PI Rijnmond
locatie Stadsgevangenis**

Inspectierapport
Doorlichting

Mei 2007

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave 2

Voorwoord 4

Samenvatting 5

1 Inleiding 11

- 1.1 Aanleiding en doel 11
- 1.2 Reikwijdte 11
- 1.3 Opzet van de inspectie 11
 - 1.3.1 Methode 11
 - 1.3.2 Tijdpad 12
- 1.4 Toetsingskader 12
- 1.5 Objectbeschrijving 12
- 1.6 Recent onderzoek 16

2 Bevindingen 17

- 2.1 Rechtspositie 17
 - 2.1.1 Huisregels 17
 - 2.1.2 Overige rechten 19
 - 2.1.3 Dagprogramma 23
 - 2.1.4 Discriminatie 24
 - 2.1.5 Meerpersoonscelgebruik 24
- 2.2 Veiligheid 25
 - 2.2.1 Beveiligingsvoorzieningen 25
 - 2.2.2 Calamiteitenplan 27
 - 2.2.3 Maatschappelijke veiligheid 27
 - 2.2.4 Communicatie 28
 - 2.2.5 Drugsbeleid 30
 - 2.2.6 Integriteit 30
- 2.3 Reïntegratie 30

3 Conclusies 33

- 3.1 Algemeen 33
- 3.2 Rechtspositie 34
- 3.3 Veiligheid 36
- 3.4 Reïntegratie 37
- 3.5 Aanbevelingen voor locatie Stadsgevangenis 38
- 3.6 Aanbevelingen voor de Dienst Justitiële Inrichtingen 40

Bijlage A: Afkortingen 41

Bijlage B: Bronnen 42

Bijlage C: Inspectieprogramma 43

Bijlage D: Toetsingskader 46

Bijlage E: Geografische ligging van de locatie 47

Voorwoord

De Inspectie voor de Sanctietoepassing (ISt) heeft in februari 2007 een doorlichting uitgevoerd van de PI Rijnmond, locatie Stadsgevangenis Rotterdam.

De Stadsgevangenis is een jonge inrichting (in gebruik genomen in 2001), die in haar korte bestaan al een ingrijpende bestemmingswijziging heeft doorgemaakt. In 2004 veranderde zij van een inrichting voor Strafrechtelijke Opvang Verslaafden (SOV) in een Inrichting voor Stelselmatige Daders (ISD). Dat heeft in de dagelijkse praktijk consequenties gehad voor zowel personeel als gedetineerden.

Dit rapport geeft daarvan een beschrijving aan de hand van de drie aspecten waarop de ISt bij een doorlichting toeziet: rechtspositie gedetineerden, veiligheid en reïntegratie.

Aan de bevindingen en conclusies wordt zoals gebruikelijk een aantal aanbevelingen verbonden, deels gericht tot de Stadsgevangenis en deels tot de Dienst Justitiële Inrichtingen.

W.F.G. Meurs
hoofdinspecteur

Samenvatting

Algemeen

Op 20 en 21 februari 2007 bezocht de Inspectie voor de Sanctietoepassing (ISt) de locatie Stadsgevangenis van de penitentiaire inrichtingen Rijnmond voor een inspectie. De inspectie behelsde een reguliere doorlichting op de aspecten rechtspositie, veiligheid en reïntegratie. In haar korte bestaan heeft de Stadsgevangenis een ingrijpende regimeswijziging ondergaan van een inrichting voor de Strafrechtelijke Opvang Verslaafden (SOV) naar een Inrichting voor Stelselmatige Daders (ISD). Er is een nieuwe directie, er zijn andere functies en werkwijzen en een substantieel aantal medewerkers is elders gaan werken. Ook de doelgroep van de Stadsgevangenis is veranderd. Veel meer gedetineerden dan tijdens het SOV regime hebben een psychische stoornis.¹

Gedetineerden in het ISD basisregime verblijven samen op één afdeling met preventieven en arrestanten. Een probleem dat hierbij ontstaat, is dat met name de arrestanten en ISD gedetineerden wel eens slachtoffer zijn van intimidatie door preventieven omdat de laatsten meestal over een sterkere persoonlijkheid beschikken.

In het algemeen is het voor het personeel en gedetineerden steeds moeilijker om goed contact te krijgen met elkaar als gevolg van de verkorte dagprogramma's en de hoge werkdruk die dit met zich meebrengt. De Stadsgevangenis heeft oog voor individuele casuïstiek in de onderscheiden overlegvormen.

¹ Bij de SOV vormde een psychiatrische stoornis een contra-indicatie voor oplegging van de maatregel, maar dit is niet meer het geval bij de ISD maatregel.

De Ist van mening dat er nog wel verbeteringen mogelijk zijn door:

- Te bewerkstelligen dat verschillende categorieën gedetineerden zoveel mogelijk op gescheiden verblijfsafdelingen worden gehuisvest.
- Te werken met een inkomstenafdeling teneinde gedrag te kunnen observeren voordat gedetineerden geplaatst worden op een verblijfsafdeling.
- Het mentorstelsel inrichtingsbreed te initiëren en in stand te houden.
- Zorg te dragen voor continuïteit van het gedetineerdenberaad.

De Ist beveelt de Dienst Justitiële Inrichtingen aan:

- De inrichting meer duidelijkheid te verschaffen ten aanzien van de uitvoering van het ISD-regime.
- Bij verandering van bestemming rekening te houden met het feit dat het gebouw van de Stadsgevangenis beperkte mogelijkheden biedt om in een gesloten setting op een gescheiden wijze meerdere categorieën gedetineerden te huisvesten.

Rechtspositie

Gedetineerden worden in de Stadsgevangenis met respect behandeld.

Van zowel het executieve personeel als de gedetineerden verneemt de Inspectie dat er de laatste tijd wel vaker geweldplegingen voorkomen tussen gedetineerden waarbij personeel moet ingrijpen. Ook de indicatoren voor agressie en geweld in de viermaandsrapportage zijn voor de Stadsgevangenis hoog in verhouding tot de omvang van de populatie. Dat een groot deel van de gedetineerden psychische problemen heeft, speelt hierbij een rol. De hoge score op deze indicatoren kan volgens de directie ook verklaard worden door de wijze van registratie.

Het sanctiebeleid voor arrestanten en preventieven is consistent en vastgelegd in een richtlijn. Niet in deze richtlijn opgenomen is een alternatieve sanctie voor ISD gedetineerden, die met consensus van de betrokkene wordt opgelegd, ter voorkoming van oplegging van een meer vrijheidsbeperkende sanctie; bijvoorbeeld het inleveren van loon.

De termijn voor afdoening van een klacht bij de commissie van toezicht is volgens de Inspectie te lang: veelal rond de drie maanden en gedetineerden blijken onvoldoende op de hoogte van het wekelijks bezoek van een vertegenwoordiger van de commissie van toezicht aan de inrichting.

De dagprogramma's voldoen aan de formele minimumeisen. ISD-traject gedetineerden hebben het meest uitgebreide activiteitenprogramma. Ze worden o.a. in de loop van hun traject bij reguliere bedrijven buiten de inrichting tewerkgesteld en kunnen aan diverse interventies deelnemen. Het aanbod aan arbeid is voldoende voor de gedetineerden die geschikt zijn om op de werkzalen te werken, maar voor een deel van de gedetineerden op de zorgafdeling vervalt de arbeid als eenvoudige arbeid niet voorhanden is.

Het arrestantenregime is als gevolg van landelijk beleid erg schraal. Arbeid en onderwijs worden niet geboden en de recreatietijd is, ondanks dat het ten tijde van de inspectie nog iets boven het wettelijk minimum aantal uren lag, beperkt. De sportactiviteiten voor arrestanten en preventieven zijn in tijd krap bemeten.

Het zorgaanbod in de Stadsgevangenis is naar de mening van de ISt niet geheel toereikend omdat het aanbod van psychische zorg te beperkt is voor de doelgroep van de ISD die in meerderheid kampt met psychische problematiek. Aan de inrichting is geen humanistisch geestelijk verzorger verbonden. Bij afwezigheid van de psychiater is er geen vervanging. Aan de inrichting zijn twee psychologen verbonden waarvan er één GZ-psycholoog is.

Ten aanzien van de rechtspositie van gedetineerden beveelt de ISt aan:

- Gedetineerden bij binnenkomst (eventueel in het uittreksel van de huisregels) op de hoogte brengen over de beschikbaarheid en vindplaats van de volledige versie van de huisregels.
- De huisregels of een uittreksel daarvan in meerdere talen beschikbaar te stellen.
- Te bewerkstelligen dat de met sanctiebevoegdheid uitgeruste afdelingshoofden ook daadwerkelijk de cursus detentierecht voor directieleden volgen.
- Het gebruik van alternatieve sancties voor ISD gedetineerden beter bekend te maken bij de medewerkers en deze te vermelden in de richtlijn oplegging straf- en maatregelen.
- De commissie van toezicht te bewegen om conform art. 67 lid 1 Pbw binnen een termijn van vier weken na indiening van een klacht uitspraak te doen.
- Gedetineerden actiever te informeren over de aanwezigheid van de vertegenwoordiger van de commissie van toezicht in de inrichting.
- Met de komst van het nieuwe dagprogramma, waarbij de recreatietijd van arrestanten wordt verkort, te bezien wat de mogelijkheden zijn voor een

- dusdanige structurering van het dagprogramma dat gedetineerden niet (als gevolg van uitval van een activiteit) 24 uur achtereen op cel verblijven.
- Binnen het dagprogramma alert te zijn op de handhaving van de netto sporttijd van drie kwartier voor alle gedetineerden.
 - Te inventariseren wat de mogelijkheden zijn om een humanistisch geestelijk verzorger te verbinden aan de inrichting.
 - Te bewerkstelligen dat de niet BIG-geregistreerde psycholoog een opleiding kan volgen tot GZ-psycholoog.

Veiligheid

Over de statische beveiliging is de ISt positief. Met de komst van de nieuwe directie zijn er veel verbeteringen ingevoerd en er liggen nog een aantal verbeteringen in het verschiet. Daarnaast heeft de Stadsgevangenis een uitgebreid en geactualiseerd digitaal systeem waarin alle dienstinstructies en protocollen terug te vinden zijn. De medewerkers zijn bekend met het duidelijke integriteitsbeleid en de directie is scherp op de naleving ervan.

Een ingrijpende verandering voor de inrichting is de tijdelijke sluiting van de afdeling Weena omdat na een controle van de brandweer is gebleken dat in de huidige situatie geen veilige vluchtroute geboden kan worden aan gedetineerden.

Op de werkvloer worden drie soorten piepersystemen gebruikt waarvan de werking regelmatig wordt gecontroleerd en dat levert veel verschillende testalarmen op. De ISt ziet hierin een risico omdat de kans op het negeren van een echt alarm daarmee aanwezig is.

Een punt van aandacht waar de inrichting zich ook bewust van is, is de verminderde aandacht voor het regelmatig rapporteren en elkaar informeren over het gedrag van gedetineerden.

Voor de meerpersoonscellen heeft de Stadsgevangenis geen doorstroom-principe. Het is daardoor mogelijk dat een gedetineerde gedurende zijn hele verblijf in de inrichting op een mpc verblijft en dat een gedetineerde die binnenkomt waar het gedrag nog niet uitvoerig van is gescreend, rechtstreeks op een mpc geplaatst wordt.

In de gezamenlijke verantwoordelijkheid van piw'ers en beveiligers voor de zorg van gedetineerden in de strafcellen ziet de Inspectie een veiligheidsrisico omdat de verantwoordelijkheden wel eens naar elkaar worden toegeschoven.

Ten aanzien van het aspect veiligheid beveelt de ISt aan:

- De afdeling Weena op korte termijn aan te passen aan de brandveiligheidseisen en zo spoedig mogelijk weer in gebruik te nemen voor de gedetineerden in een ISD-traject.
- Over te gaan naar het gebruik van één piepersysteem (in plaats van de huidige drie systemen), met daarin geïntegreerd een pager, een alarm- en een gijzelingsknop.
- De piw'ers en de resterende agm'ers te stimuleren om meer te rapporteren.
- Op de Stadsgevangenis toegesneden gijzelingsbeleid op te stellen, dit bekend te maken bij het personeel en zorg te dragen voor de geoefendheid van het personeel hierin.
- Gedetineerden bij binnenkomst langduriger te screenen alvorens zij op een mpc worden geplaatst.
- Bij plaatsing van gedetineerden op meerpersoonscellen gebruik te maken van het doorstroomprincipe zodat gedetineerden niet gedurende hun hele verblijf in de Stadsgevangenis op een mpc verblijven.
- De verantwoordelijkheid voor de zorg van gedetineerden in de strafcellen bij één functiegroep neer te leggen.
- De begeleiding van gedetineerden naar de zorggang in handen te leggen van beveiligingspersoneel en de wachtruimte voor de medische dienst te voorzien van cameratoezicht.

Reïntegratie

De medewerkers die verantwoordelijk zijn voor de reïntegratie van gedetineerden tonen zich betrokken bij het werk met de doelgroepen. Het Bureau Selectie en Detentiebegeleiding (BSD) is echter langdurig onderbezet en de trajectbegeleiders hebben een hoge werkdruk mede doordat zij sommige taken uitvoeren waar tijdens het SOV regime de agogisch groepsmedewerkers (agm'ers) verantwoordelijk voor waren. De groep agm'ers was groter dan het aantal trajectbegeleiders. Verder stuit de invoering van de RISc in de praktijk op hindernissen.² Gedetineerden worden na de afname van een RISc door de reclassering verplicht een interventie te volgen die ze verstandelijk niet aan kunnen en spijtoptanten moeten erg lang wachten op de afname van een RISc.³

² RISc is een afkorting voor Recidive Inschattingsschaal; een gevalideerd onderzoek naar factoren die bij een justitiabele de mogelijkheid op recidive beïnvloeden.

³ Spijtoptanten zijn ISD gedetineerden in het basisregime die alsnog willen meewerken aan een traject.

De aansluiting met niet justitiële instellingen verloopt in de praktijk niet soepel. Medewerkers zijn gefrustreerd over de moeizame samenwerking met de gemeente Rotterdam en de plaatsing van gedetineerden in een GGZ instelling stagneert doordat klinieken lange wachtlijsten hebben en bovendien terugdeinzen voor de opname van deze doelgroep.

Ten aanzien van de reïntegratie beveelt de Ist de Stadsgevangenis aan:

- Zorg te dragen voor een volledig operationele bezetting van het BSD.
- De ervaren agm'ers de trajectbegeleiders te laten ondersteunen bij de begeleiding van gedetineerden en het opstellen van verblijfsplannen.

De Ist beveelt de Dienst Justitiële Inrichtingen aan:

- Nader onderzoek te verrichten naar het aandeel van gedetineerden met psychische problematiek binnen de ISD en te bezien in hoeverre het huidige zorgaanbod aansluit bij de zorgvraag.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

De Inspectie voor de Sanctietoepassing (ISt) oefent toezicht uit op justitiële inrichtingen in Nederland. Het toezicht krijgt onder meer gestalte door met een zekere regelmaat een penitentiaire inrichting door te lichten. Het doel van deze inspectie is na te gaan hoe het in de Stadsgevangenis is gesteld met de rechtspositie van gedetineerden, de veiligheid in het algemeen en de reïntegratiepraktijk. Gegeven de relatie van deze aspecten met de besturing van de organisatie zal in dit inspectierapport ook aandacht worden besteed aan bestuurlijke aspecten van de organisatie. Op basis van deze bevindingen geeft de Inspectie concrete aanbevelingen tot verbetering.

1.2 Reikwijdte

De locatie Stadsgevangenis vormt een onderdeel van het bestuurlijk cluster PI Rijnmond dat alle penitentiaire inrichtingen in de regio Rijnmond omvat. Dit cluster omvat, naast de locatie Stadsgevangenis, de locaties De Schie, Noordsingel en De IJssel.

1.3 Opzet van de inspectie

1.3.1 Methode

De methodiek voor het uitvoeren van een doorlichting bestaat uit het verzamelen van feitelijke gegevens door middel van documentenonderzoek (bijlage B), observaties binnen de locatie en interviews met belanghebbenden betrokken bij de locatie (bijlage C). De gegevens die dit oplevert worden getoetst aan het toetsingskader (bijlage D) en leiden tot een oordeel over de gang van zaken binnen de locatie.

1.3.2 Tijdpad

Op 16 en 17 januari 2007 zijn de algemeen directeur van het cluster PI Rijnmond en de locatiedirecteur van de Stadsgevangenis per brief geïnformeerd over de inspectie. Ook de commissie van toezicht is per brief geïnformeerd. De inspectie vond plaats op 20 en 21 februari 2007. Het concept inspectierapport is op 29 maart 2007 voor wederhoor naar de locatiedirecteur gestuurd. Op 3 mei 2007 is het inspectierapport vastgesteld door de hoofdinspecteur ISt en aangeboden aan de staatssecretaris van justitie.

1.4 Toetsingskader

Het toetsingskader dat bij doorlichtingen wordt gehanteerd is gebaseerd op (inter)nationale wet- en regelgeving die van toepassing is op detentie.⁴ Het toetsingskader dat bij deze doorlichting is gehanteerd, is niet specifiek toegesneden op de functie van de Stadsgevangenis als Inrichting voor Stelselmatige Daders (ISD).⁵ Bij de doorlichting is wel rekening gehouden met afwijkende regimevoering binnen de ISD. Het toetsingskader is uitgewerkt in een aantal gestructureerde vragenlijsten die de basis vormen voor de door de ISt af te nemen (groeps)interviews. Op grond van de vooraf bekende documentatie worden door de ISt aanvullende informatievragen opgesteld. Conform het protocol voor de werkwijze van de ISt hebben twee inspecteurs de inspectie uitgevoerd.⁶

1.5 Objectbeschrijving

De Stadsgevangenis is een nog jonge inrichting. In 1999 is gestart met de bouw en 2001 is de inrichting in gebruik genomen. Haar naam ontleent zij aan de doelgroep die zij ging huisvesten. Overlastgevers uit de stad Rotterdam verbleven ofwel in het arrestantenregime of in Strafrechtelijke Opvang Verslaafden (SOV maatregel). De SOV is een strafrechtelijke maatregel voor de duur van twee jaren voor verslaafde mannen die in de voorgaande vijf jaren minimaal vier keer zijn veroordeeld voor criminele feiten die in relatie staan tot

⁴ Het betreft internationale verdragen, gedragsregels, wetgeving, maatregelen, ministeriële regelingen, circulaires en aanwijzingen van toepassing op de tenuitvoerlegging van detentie.

⁵ In een ISD verblijven veelplegers die een strafrechtelijke maatregel voor de duur van twee jaar opgelegd hebben gekregen. Zie voor een nadere uitleg van de ISD paragraaf 1.5 Objectbeschrijving.

⁶ Het protocol voor de werkwijze wordt voorafgaande aan de inspectie aan de directie van de te inspecteren locatie gezonden.

hun verslaving. De doelstelling is enerzijds het terugdringen van de overlast door langdurig harddrugsverslaafden en anderzijds de individuele verslavingsproblematiek terug te dringen of beheersbaar te maken. De maatregel kent drie fasen, waarbij de eerste een gesloten fase, de tweede een halfopen fase en de derde een open (extramurale) fase is. Met deze differentiatie wordt beoogd de gedetineerde op een geleidelijke wijze zelfstandig in de maatschappij te laten functioneren zonder dat hij terugvalt in crimineel gedrag. In 2004 is de SOV maatregel door een wetwijziging opgegaan in de maatregel Inrichting voor Stelselmatige Daders (ISD maatregel). De ISD maatregel duurt eveneens twee jaar, maar in de ISD zijn er twee fasen, een basis ISD en een ISD traject. Gedetineerden verblijven in een basis ISD, ook wel een kale ISD genoemd, tenzij er duidelijke aanknopingspunten zijn voor gedragsverandering en een reële kans op recidivevermindering aanwezig lijkt, want dan worden intensieve programma's, die bijvoorbeeld gericht zijn op verslavingsproblematiek, ingezet. In het tweede kwartaal van 2005 startte de instroom van ISD gedetineerden en tegenwoordig is de Stadsgevangenis de ISD voor de regio Rotterdam. Met de regimeswijziging kwam er ook verandering in werkwijzen, functies, teamsamenstellingen, directie en middenkader.

De entree van de inrichting bevindt zich in het voorgebouw.⁷ De portiersloge is overzichtelijk en de ingang voor het personeel en voor het bezoek is duidelijk gescheiden. Bij binnenkomst moet zowel personeel als bezoek door een detectiepoort en hun bagage door een doorlichtingsapparaat. Het voorgebouw is ruim ingericht en huisvest aan een lange gang kantoren, vergaderzalen en de kantine.

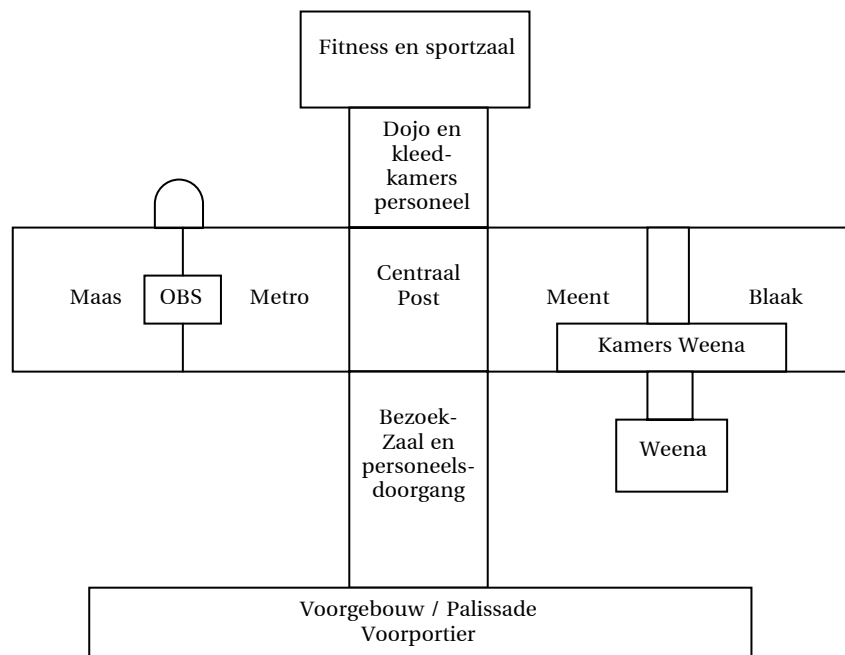
De verblijfsafdelingen van de Stadsgevangenis, met namen die gerelateerd zijn aan de het centrum van Rotterdam, namelijk Maas, Metro, Meent, Blaak en Weena, zijn bereikbaar via een personeelsgang die links parallel ligt aan de bezookgang en zaal. De bezookzaal is door de architect uitgevoerd als kunstwerk en ziet er sfeervol uit met losse houten tafels, een speelhoek voor kinderen en een keukentje waar voorheen de SOV'ers werkten en eten en drinken verkochten aan het bezoek. Tegenwoordig wordt hiervoor gebruik gemaakt van automaten. Binnenkort worden alle losse tafels ingeruild voor één slangentafel.⁸

⁷ Zie voor een overzicht van de inrichting ook de plattegrond in deze paragraaf.

⁸ Dit is een lange tafel die slangvormig de bezookzaal in tweeën deelt en zorgt voor een scheiding tussen gedetineerden en hun bezoek.

Ambtelijk bezoek maakt gebruik van aparte bezoekkamers en twee bezoekkamers zijn ingericht voor bezoek achter glas.

Plattegrond van de Stadsgevangenis

Via de centraalpost (CP) kan men links- en rechtsaf naar de afdelingen. Op de begane grond van de Maas- en Metrozijde zijn de binnenkomstafdeling delinquenten (bad), de bevolkingsadministratie (BVA), de keuken en werkzalen te vinden. De badafdeling is voorzien van detectiepoorten, wachtcellen, ontslagbalie, uitgiftebalie en opslagruimte. Hier staat ook een bagagedoorlichtingsapparaat. De BVA is ernaast gelegen en beschikt over een afgesloten intakeruimte. De badafdeling en BVA komen uit op het transporthof dat aan de voorkant ligt. Aan de achterkant van de Maas- en Metrozijde ligt een luchtplaats met een geasfalteerd sportveld, een wachthuisje voor personeel en telefooncellen voor gedetineerden. Op niveau één liggen de verblijfsafdelingen

bestaande uit twee verdiepingen.⁹ Voorheen verbleven op beide afdelingen arrestanten, maar nu huizen er ook preventieven en ISD gedetineerden. Op de afdeling Maas verblijven alle categorieën en op de afdeling Metro alleen de ISD basis- en traject gedetineerden. De afdelingen en de cellen zien er verzorgd uit. Hetzelfde geldt voor de douches en recreatieruimten. Iedere verdieping heeft twee telefoons voor gedetineerden. Op het vlak van de afdelingen staan tafelvoetbaltafels en poolbiljarten.¹⁰ Voor het personeel is een aparte rokersruimte (transparant) op de afdeling gecreëerd. Op niveau drie aan de Maas- en Metrozijde liggen zes strafcellen en de luchtkooien. De inrichting heeft één sportzaal met een vide waar de fitnessapparatuur is opgesteld. Het personeel kan gebruik maken van de aangrenzende kleedkamers en de dojo.

Op de begane grond van de Meent-, Blaak- en Weenzijde liggen werkzalen en de zorggang. In de zorggang bevinden zich een bibliotheek, een leslokaal, een kerk/ gebedsruimte (de Stadsgehoorzaal genaamd), een wachtruimte voor de medische dienst, spreekkamers voor de arts en de tandarts en kantoren voor het personeel van de medische dienst, geestelijke verzorging, bureau selectie en detentiebegeleiding (BSD), maatschappelijke dienstverlening en trajectbegeleiders. Op niveau één liggen de afdelingen Meent en Blaak die ieder een celcapaciteit van 24 hebben en bestaan uit twee etages. De Meent afdeling is een zorgafdeling (ZA) en biedt, als interne differentiatie, plek aan gedetineerden die extra zorg behoeven. Het doel is om een erkende Bijzondere Zorg Afdeling (BZA) te worden; nu wordt de extra zorg met eigen middelen gefinancierd. De psychologen hebben hun werkruimte direct naast de zorgafdeling. De afdeling Blaak is bestemd voor ISD-traject gedetineerden. Gedetineerden op deze afdelingen hebben dezelfde gebouwelijke faciliteiten als gedetineerden aan de Maas-, Metrozijde. Aan deze zijde van het gebouw liggen ook de 24 'kamers' van de afdeling Weena. Deze kamers zijn minder beveiligd dan de cellen in het complex. Ze zijn niet voorzien van traliewerk bij de ramen en hebben geen stalen celdeuren, de deuren kunnen niet op slot en er is geen toilet op cel. In de tijd van de SOV verbleven hier gedetineerden in de halfopen fase en tot voor kort verbleven hier ISD-traject gedetineerden in de extramurale fase. Eind 2006 heeft de brandweer een controle uitgevoerd in de Stadsgevangenis en geconcludeerd dat de afdeling Weena geen veilige vluchtroute kan bieden aan gedetineerden die daar verblijven. Uiteindelijk is

⁹ Zie voor een compleet capaciteitsoverzicht van de Stadsgevangenis tabel I aan het einde van deze paragraaf.

¹⁰ Het vlak is een term die wordt gebruikt om de ruimte aan te geven waar de cellen omheen staan gebouwd.

besloten de Weenakamers -tijdelijk- buiten gebruik te stellen. De luchtplaats en het sportveld met kunstgras liggen aan de achterkant van de Meent- en Blaakzijde. Aan de voorkant ligt, aan het hoofdgebouw verbonden, een kleine aanbouw met de keuken en de recreatieruimte van de afdeling Weena die ten tijde van de inspectie werd opgeknapt. Deze aanbouw komt uit op een pleintje met een kas en een groentetuintje die er enigszins desolaat bij liggen.

Tabel I: Capaciteit Stadsgevangenis

Locatie	Regime	Aantal cellen	Capaciteit*
Maas	Arrestanten	60	68
	Preventieven		
	ISD basis		
Metro	ISD-basis en traject	60	68
Meent	Zorgafdeling	24	24
Blaak	ISD-traject	24	24
Totaal		168	184

*De afdelingen Maas en Metro hebben samen 16 tweepersoonscellen.

1.6 Recent onderzoek

De Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ) heeft de Stadsgevangenis op 21 januari 2005 bezocht. In zijn rapport constateerde de RSJ dat er door de bezuinigingen minder tijd was voor zorg aan de groeiende populatie zorgbehoevende gedetineerden. Het gevoerde sanctiebeleid (ook ten aanzien van drugs) was terughoudend met als doel de gedetineerden snel weer aan het dagprogramma te laten deelnemen. Onderwijs werd niet gegeven en er was slechts één MMD'er waardoor een substantieel deel van de gedetineerden te weinig nazorg kreeg. De RSJ beval aan om de interne procedure voor het instellen van beklag voor gedetineerden duidelijker te maken, om periodiek op directieniveau de gedetineerden commissie (gedeco) vergaderingen bij te wonen en om voldoende nazorg te realiseren.

2 Bevindingen

2.1 Rechtspositie

In deze paragraaf wordt beschreven in hoeverre de Stadsgevangenis de rechtspositie van gedetineerden waarborgt. Zijn de gedetineerde op de hoogte van hun rechten en plichten en draagt de inrichting zorg voor het garanderen van de rechten van de gedetineerden?

2.1.1 Huisregels

De huisregels van de Stadsgevangenis zijn opgesteld aan de hand van de Regeling model huisregels penitentiaire inrichtingen.¹¹ Het document, opgesteld in januari 2006, is uitgebreid en duidelijk. De gedetineerden geven aan dat ze bij binnenkomst een uittreksel krijgen van de huisregels. Bovendien weten ze dat een volledige versie van de huisregels ter inzage ligt in de bibliotheek. De huisregels zijn alleen in het Nederlands beschikbaar. Medegedetineerden of medewerkers van de inrichting geven soms mondelinge toelichting over de regels aan gedetineerden die de Nederlandse taal niet machtig zijn. De geïnterviewde gedetineerden hebben over het algemeen de indruk dat ze alles met betrekking tot de regelgeving zelf uit moeten zoeken. Volgens zowel de executieve medewerkers als de leidinggevenden van de afdelingen is op elke afdeling een exemplaar van de huisregels beschikbaar voor gedetineerden.

¹¹ Regeling model huisregels penitentiaire inrichtingen, 24 juli 1998, nr. 705050/98/DJl.

Beklag

Tabel II: Afdoeningen van klachten Stadsgevangenis 2006.¹²

Soort afdoening	Aantal
Ingetrokken	117
Niet ontvankelijk	43
Ongegrond verklaard	67
Gegrond verklaard	28
Anders afgedaan	7
Totaal	262

De meeste klachten hadden betrekking op het regime, de disciplinaire straffen of de bejegening. Het aantal is meer dan verdubbeld ten opzichte van 2005. De commissie van toezicht verklaart dat deze enorme stijging het gevolg is van de omslag van het regime. Klachten hierover werden niet bemiddeld, maar juist op de zitting van de beklagcommissie behandeld om de gedetineerden duidelijk te informeren dat de directie het landelijke beleid volgt. Een vertegenwoordiger van de commissie van toezicht bezoekt de Stadsgevangenis wekelijks, maar bij de geïnterviewde gedetineerden is dit niet bekend. De inspectie heeft inzage gehad in de klachtendossiers van 2006 en constateert dat de termijn voor afdoening van een klacht veelal drie maanden is, tevens worden termijnen van één maand of vijf maanden gesignaleerd.¹³ De norm voor de afdoening van een klacht is vier weken. Over de beklagprocedure voor gedetineerden zijn heldere afspraken gemaakt met de commissie van toezicht. Deze procedure is voor gedetineerden terug te vinden in de huisregels. De afspraken zijn er op gericht dat geschillen eerst intern worden besproken en opgelost al dan niet door tussenkomst van de weekcommissaris. Als een oplossing of bemiddeling niet bewerkstelligd kan worden, kan de gedetineerde alsnog (formeel) een beklag indienen. Dit is een procedure die bij voorkeur wordt gevolgd, maar een gedetineerde kan ook rechtstreeks een klacht indienen. Gedetineerden geven

¹² Jaarverantwoording 2006 commissies van toezicht, Rechtbank Rotterdam.

¹³ De afdoening van een klacht is het moment van indienen van de klacht door de gedetineerde tot het moment van uitspraak van de beklagcommissie.

aan dat ze van de procedure op de hoogte zijn. Volgens gedetineerden werken de directie en de commissie van toezicht nauw samen waardoor bij beklagzittingen vaker in het voordeel van de inrichting wordt besloten. De commissie van toezicht geeft aan een open en functioneel contact te hebben met de directie.

2.1.2 Overige rechten

Privacy

Wanneer een gedetineerde in de Stadsgevangenis reiniger wil worden, volgt automatisch de verplichting van verblijf op een tweepersoonscel. Sommigen zien dit als een belemmering omdat zij dan hun privacy op moeten geven voor een baantje. De onderliggende redenering is dat reinigers minder tijd op hun cel verblijven. Volgens een gedetineerde op de afdeling Maas wordt te vaak nachtcontrole uitgevoerd waarbij de bewaarder het celluikje optilt en kijkt of alles in orde is.¹⁴ Een vervelend gevolg is de verstoring van de nachtrust.

Sancties

Zowel personeel als gedetineerden geven aan dat de Stadsgevangenis een consistent sanctiebeleid heeft en de sancties zijn vastgelegd in een richtlijn oplegging straf- en maatregelen. Voor wat betreft de sanctiemaat sluit de Stadsgevangenis aan bij het beeld dat de Ist van andere vergelijkbare inrichtingen heeft. Omdat de inrichting slechts één unitdirecteur heeft, hebben twee afdelingshoofden tijdelijk sanctiebevoegdheid gekregen. Door een tijdelijke benoeming tot plaatsvervangend directeur kunnen ze een gelimiteerd aantal maatregelen en straffen opleggen. Een voorwaarde voor deze bevoegdheid, waar overigens nog aan voldaan moest worden ten tijde van de inspectie, is het volgen van een cursus detentierecht voor directieleden. In de ISD worden volgens de commissie van toezicht en de directie naast de reguliere sancties ook alternatieve sancties opgelegd zoals het inleveren van loon ter voorkoming van oplegging van een meer vrijheidsbeperkende sanctie. Dit met instemming van de gedetineerde. Leidinggevend van de ISD zijn niet op de hoogte van deze sanctievorm en in de richtlijnen is de sanctie niet terug te vinden.

¹⁴ Volgens de directie wordt er uitsluitend op indicatie van arts/gedragkundigen gecontroleerd.

In gevallen waar geweld gebruikt moet worden of bij toepassing van mechanische middelen, wordt het intern bijstandsteam (IBT) ingezet. Bij de toepassing van mechanische middelen is altijd een directielid betrokken. Alle geïnterviewden, inclusief gedetineerden, geven aan dat het personeel geweld proportioneel gebruikt. De evaluatie van geweldgebruik vindt bijna altijd direct na het incident plaats of een enkele keer later in verband met de personele bezetting. Het IBT traint één keer per maand om geoefend te blijven in onder meer de toepassing van proportioneel geweld. Het personeel geeft aan dat er voor deze training te weinig oefenmaterialen beschikbaar zijn.

De indicatoren voor agressie en geweld vallen voor de Stadsgevangenis hoog uit in verhouding tot het aantal gedetineerden.¹⁵ De directie wijdt de relatief hoge geweldscijfers aan de wijze van invoering van incidenten in het registratiesysteem. Zowel het executieve personeel als de gedetineerden geven echter aan dat de laatste tijd vaker dan voorheen geweldplegingen plaatsvinden tussen gedetineerden waarbij door personeel moet worden ingegrepen. Volgens de directie heeft dit ook te maken met een toename van het aantal gedetineerden met een psychische stoornis dat in de inrichting verblijft.

Geestelijke Zorg

Aan de inrichting zijn geestelijk verzorgers van een aantal religies verbonden. Zo zijn een pastor, dominee, imam en pandit in huis. Er is geen humanistisch geestelijk verzorger aan de inrichting verbonden. Middels een verzoekbriefje kunnen gedetineerden kenbaar maken dat ze een gesprek met hen willen. Kerk- of gebedsdiensten worden twee maal per maand gehouden in de multifunctionele ruimte, 'de Stadsgehoorzaal'. De geïnterviewde gedetineerden melden geen bijzonderheden ten aanzien van de geestelijke zorg.

Extern contact

Op alle afdelingen zijn telefooncellen aanwezig en ook de luchtplaats van de afdelingen Metro en Maas is voorzien van twee telefooncellen. Gedetineerden kunnen in hun recreatietijd bellen en wachten op hun beurt. Voor de arrestanten is het lastig om in de beperkte recreatietijd contact te krijgen met instanties als de sociale dienst of woningbouwverenigingen. Gedetineerden kunnen sinds kort niet meer budget of 'collect call' bellen en ervaren dit als een

¹⁵ Viermaandsrapportage Stadsgevangenis 2006.

groot gemis. De betaling geschiedt middels telefoonkaarten van Justitie en gedetineerden geven aan dat deze duurder zijn dan de budgetkaarten die ze voorheen konden gebruiken. Eenmaal per week op gezette tijden, afhankelijk van het dagprogramma van de afdeling waar ze verblijven, kunnen gedetineerden relatiebezoek ontvangen. Als ISD gedetineerden aangeven hier behoefte aan te hebben, kunnen ze een keer in de maand deelnemen aan een kind-ouder project.

Toegang zorg

De directie geeft aan dat de uitgangspunten van het project Verantwoorde Medische Zorg (VMZ) al geïmplementeerd zijn in de Stadsgevangenis.¹⁶ Inmiddels heeft de Medische Dienst een afdelingshoofd en per 1 maart 2007 verrichten artsen piketdiensten. Ten tijde van de inspectie werd deze taak door verpleegkundigen verricht. Bij binnenkomst ondergaan alle gedetineerden verplicht een intake bij de medische dienst waarbij ze geïnformeerd worden over besmettelijke ziektes. De medische dienst werkt met een dagelijks verpleegkundig spreekuur op de afdeling. Indien noodzakelijk worden gedetineerden doorverwezen naar één van de aan de inrichting verbonden artsen die eveneens spreekuren houden. Volgens gedetineerden sluiten deze spreekuren niet goed aan op de dagprogramma's en kunnen ze geen verzoekbriefje meer invullen voor de medische dienst. De geïnterviewde arts meldt dat hij problemen ondervindt in de samenwerking met het penitentiair ziekenhuis omdat het ziekenhuis teveel overtuigd moet worden van de noodzaak tot opname. Aan de inrichting is een tandarts verbonden die één keer per week de inrichting bezoekt en gedetineerden behandelt op volgorde van een wachtlijst.

De inrichting heeft twee psychologen fulltime in dienst waarvan één Gezondheidszorg (GZ) psycholoog. Een psychiater van de forensisch psychiatrische dienst (FPD) bezoekt de inrichting éénmaal per week, maar bij afwezigheid wordt deze niet vervangen. Alle disciplines binnen de Stadsgevangenis, inclusief de psychologen, geven aan dat het aanbod van psychische zorg te beperkt is. Zij verklaren dit tekort door de wijziging van de samenstelling van de doelgroep. Met de invoering van de ISD vormt een psychiatrische stoornis geen contra-indicatie meer voor oplegging van de

¹⁶ VMZ is een meerjarig project dat momenteel binnen de DJI wordt uitgevoerd en beoogt het aanbod, niveau en de uitvoering van medische zorg in inrichtingen landelijk te harmoniseren.

maatregel zoals dit eerder wel het geval was bij de SOV. Uit een inventarisatie van de psychologen blijkt dat bij meer dan zestig procent van de huidige populatie gedetineerden een psychiatrische stoornis is vast te stellen.

Educatie en vorming

De afdeling onderwijs beschikt over één leerkracht. Gedetineerden weten dat die er is, maar geven aan dat de onderwijsmogelijkheden erg beperkt zijn. Arrestanten kunnen geen aanspraak maken op onderwijsvoorzieningen. ISD-traject gedetineerden volgen interventies zoals leefstijl-, terugvalpreventie-, Cova- Sova-, Goldstein- en basistraining. Deelname aan interventies is in het ISD-traject verplicht anders volgt terugplaatsing in het ISD-basisregime.

De Stadsgevangenis beschikt over een overzichtelijke en redelijk ruime bibliotheek waar het aanbod van boeken regelmatig wordt gewisseld doordat wordt samengewerkt met openbare bibliotheken. Daarnaast leent de bibliotheek spellen uit, maar er is geen aanbod van cd's of dvd's. Alle gedetineerden hebben wekelijks de mogelijkheid om gedurende een half uur de bibliotheek te bezoeken.

Arbeid

Voor ISD gedetineerden is deelname aan de arbeid verplicht, voor preventieven is deelname optioneel en arrestanten hebben formeel geen mogelijkheid tot deelname aan arbeidsvoorzieningen. De Stadsgevangenis heeft voldoende arbeid voor de gedetineerden op de werkzalen. In de twee werkzalen wordt productiewerk geleverd. Er is geen wachtlijst en zelfs een enkele arrestant wordt ingezet om werkzaamheden tijdig af te kunnen ronden. Naast deze productiewerkzaamheden op de werkzaal heeft de Stadsgevangenis een aantal huisbaantjes zoals reiniger, schilder en keuken-, sport- en bibliotheekhulp. Eén van de werkmeesters verzorgt werkplekken buiten de inrichting voor ISD-traject gedetineerden. Tot op heden zijn dit twaalf plekken, maar in de toekomst volgt uitbreiding. Op de zorgafdeling is in één van de twee recreatiezalen een kleine arbeidsplaats gecreëerd om eenvoudige arbeid te verrichten. Arbeidspersoneel is niet altijd beschikbaar voor begeleiding en piw'ers ondervangen dan dit tekort. Eenvoudig werk is niet altijd voldoende voorhanden. Als gedetineerden van de zorgafdeling geschikt zijn om deel te nemen aan de zaalarbeid worden ze daar tewerkgesteld en aan de overigen wordt ter vervanging van de arbeid dan groepsgewijs anderhalf uur recreatie aangeboden.

Voeding

De cateraar voor de Stadsgevangenis is haar eigen 'clusterzuster' de PI Noordsingel. De Noordsingel beschikt over een eigen keuken waar vers gekookt wordt door Justitiemedewerkers en gedetineerden. Het eten dat de Stadsgevangenis aangeleverd krijgt is bereid in de Noordsingel op basis van het proces van ontkoppeld koken. Het eten wordt in de keuken van de Stadsgevangenis opgewarmd en aan gedetineerden op cel verstrekt. De geïnterviewde gedetineerden geven aan niet erg te spreken te zijn over de kwaliteit, maar er zijn geen formele klachten.

2.1.3 Dagprogramma

Alle gedetineerden luchten elke dag een uur. Geïnterviewde gedetineerden geven aan dat onlangs wegens calamiteit het luchten niet is doorgegaan en dat toen geen vervanging werd geboden.

Arrestanten hebben het kortste activiteiten programma. Zoals eerder vermeld, wordt aan hen geen arbeid en onderwijs geboden en hun recreatietijd is beperkt. Nu ligt het aantal uren recreatie nog boven het wettelijke minimum van zes uur per week, maar er komt een nieuw dagprogramma waarbij de recreatietijd verder wordt ingeperkt. Arrestanten geven aan dat de recreatietijd te kort is om naast persoonlijke en celverzorging ook nog contact te zoeken met instanties die telefonisch lastig te bereiken zijn. Sport wordt twee maal per week buiten op het sportveld van asfalt gegeven. De mogelijkheid om te fitnessen is er niet. Volgens het activiteitenprogramma sporten arrestanten en preventieven twee maal drie kwartier, maar volgens de gedetineerden komt het uiteindelijk neer op netto veertig minuten. Geestelijk verzorgers merken op dat het sober regime de arrestanten zwaar valt en creativiteit afstompt. Volgens de psycholoog is de aanwezigheid van een psychiatrische achtergrond bij gedetineerden een contra-indicatie voor verblijf in het sober regime.

Preventieven en gedetineerden in het ISD basisregime hebben een dagprogramma dat uitgebreider is doordat zij kunnen deelnemen aan arbeid op de werkzaal. De ISD-traject gedetineerden hebben een uitgebreider dagprogramma mede door hun verplichte deelname aan gedragsinterventies. Gedetineerden in de ISD kunnen naast balsport op een kunstgrasveld of in de sportzaal, ook fitnessen. Twee maal in de week wordt drie kwartier sport gegeven. ISD gedetineerden werken op zaal in huisbaantjes of buiten de inrichting.

Op de afdeling Maas verblijven drie categorieën gedetineerden: preventieven, arrestanten en gedetineerden in het ISD basisregime. Deze drie categorieën volgen elk hun eigen dagprogramma. Voor het personeel is dit in de praktijk lastig en bij gedetineerden leidt het tot onderlinge spanningen door verschil in vrijheden. Ook de machtsverhoudingen tekenen zich steeds duidelijker af. De preventieven staan over het algemeen sterker in hun schoenen dan de arrestanten en ISD gedetineerden, waardoor de laatste twee wel eens worden geïntimideerd en uitgelokt om de regels te overtreden.

2.1.4 Discriminatie

Geïnterviewde gedetineerden melden dat in de Stadsgevangenis niet wordt gediscrimineerd. In het algemeen weten zij zich met respect behandeld door het personeel. Uit de Gedetineerdensurvey 2004 blijkt dat iets meer dan tachtig procent van de gedetineerden aangeeft niet gediscrimineerd te zijn in de inrichting. Ook de commissie van toezicht is van mening dat gedetineerden in de Stadsgevangenis met respect behandeld worden en serieus worden genomen.

2.1.5 Meerpersoonscelgebruik

In de Stadsgevangenis zijn zestien tweepersoonscellen gecreëerd. De cellen zijn voorzien van een goede afscherming van het toilet en beide celgebruikers hebben een afsluitbare kast. Uitsluitend de mpc gedetineerden krijgen een ventilator verstrekt aangezien de temperatuur in de cellen vooral zomers erg hoog kan zijn. Op de mpc cellen verblijven onder andere de reinigers van de afdeling omdat in de Stadsgevangenis het reinigerschap aan plaatsing op een mpc is gekoppeld. Voor de mpc geldt geen doorstroomregeling en in beginsel kan een gedetineerde die binnenkomt, waar het gedrag nog niet van is geobserveerd, op een mpc geplaatst worden. Op basis van geschiktheid, rookgedrag, taalproblemen en culturele en etnische verschillen vindt wel een selectie plaats.¹⁷ Naast het BSD indiceert ook de medische dienst geschiktheid voor mpc op basis van de intake. Soms lukt dit niet op dezelfde dag. De informatievoorziening is af en toe beperkt waardoor contra-indicaties later bekend worden. Het gebeurt wel eens dat een roker en een niet roker bij elkaar worden geplaatst waarna een nieuwe match moet worden gemaakt. Deze

¹⁷ De geschiktheid wordt bekeken aan de hand van een aantal criteria. Contra-indicaties voor plaatsing in een mpc zijn: mate van psychische gestoordheid, verslaving, medische contra-indicaties, agressief gedrag of geweldsproblematiek, zedenproblematiek en opgelegde beperkingen.

regeling heeft nog niet tot grote incidenten geleid. Bij weigering volgt plaatsing in de strafcel. Ook het inrichtingspersoneel geeft aan dat plaatsingen over het algemeen goed verlopen. Gedetineerden vinden het merkwaardig dat ze bij binnenkomst direct op een mpc geplaatst worden.

2.2 Veiligheid

In deze paragraaf wordt beschreven in hoeverre de Stadsgevangenis de veiligheid van de samenleving, van de gedetineerden en het personeel waarborgt.

2.2.1 Beveiligingsvoorzieningen

Ten tijde van het arrestantenregime en de SOV had de Stadsgevangenis slechts een lage graad van beveiliging. Met de bestemmingswijziging en een nieuwe directie zijn de beveiligingsvoorzieningen uitgebreid en is de beveiligingsmoraal toegenomen. Tegenwoordig heeft de Stadsgevangenis een apart dienstvak beveiliging. Voorheen draaiden beveiligingsmedewerkers mee op de verblijfsafdeling in de teams van piw'ers of agogisch groepsmedewerkers (agm'ers).¹⁸ Met de komst van de ISD is de inrichting volgens de executieve medewerkers aanmerkelijk veiliger geworden.

Statisch

De centraalpost (CP) is continu bezet. Via overzichtelijke beeldschermen is goed zicht op de veiligheidssituatie rondom het complex. Vanaf de ringmuur geven camera's zicht op de activiteiten op de binnen- en buitenzijde van de inrichtingsmuren. De CP is een afgesloten ruimte waar veel beeldschermen en andere elektronische apparatuur aanstaan. Het kan er erg warm zijn en de mogelijkheden om de temperatuur te reguleren zijn minimaal.

Op een aantal cruciale plekken in de inrichting is sluiswerking van deuren. Alle medewerkers maken gebruik van een alarmdrukker en een pager of van een gecombineerd systeem. Deze drie systemen worden regelmatig op werking getest en tezamen levert dat veel testalarmen. Het executieve personeel spreekt de voorkeur uit voor één systeem. Geïnterviewden geven aan dat op het repareren van technische voorzieningen zoals sloten soms erg lang gewacht

¹⁸ Tijdens de SOV waren agm'ers de begeleiders van de gedetineerden in plaats van piw'ers. Destijds was hun rol iets uitgebreider dan die van piw'er.

moet worden. Volgens de medewerkers heeft de beschikbaarheid van telefoons op de luchtplaats een nadeel omdat het is voorgekomen dat gedetineerden tijdens het luchten afspraken hebben gemaakt met relaties om voorwerpen over de muur heen te gooien.

In juni 2006 is het rapport van de externe security audit uitgekomen (ESA).¹⁹ De directie heeft aanbevelingen omgezet in acties. Zo zijn/ worden bij de arbeid detectiepoorten aangebracht; om de luchtplaats van de Weena wordt hekwerk aangebracht en al het hekwerk wordt voorzien van detectie. Een controle van de brandweer eind 2006 leidde tot de eerdergenoemde sluiting van de afdeling Weena omdat in de huidige situatie geen veilige vluchtroute geboden kan worden aan daar verblijvende gedetineerden. Voor wat betreft de brandveiligheid is verder relevant dat de Stadsgevangenis niet in het bezit is van een door de gemeente afgegeven gebruikersvergunning. De vorige was geldig tot juli 2006 en momenteel (april 2007) is de verlenging van de gebruikersvergunning nog niet gerealiseerd. De Stadsgevangenis is in gesprek met de brandweer, de gemeente en de Rijksgebouwendienst over de brandveiligheid en er is sprake van een gedoogperiode met tijdelijke aanpassingen op het gebied van bedrijfshulpverlening (BHV).

Dynamisch

Het geïnterviewde personeel geeft aan dat de Stadsgevangenis een uitgebreid en geactualiseerd digitaal systeem heeft waarin alle dienstinstructies en protocollen terug te vinden zijn. Een lacune zien vooral de piw'ers en bewa's in het ontbreken van gijzelingsbeleid.²⁰ De directie bevestigt geen op de Stadsgevangenis toegespitst G-beleid te hebben en er dus ook niet mee te oefenen. Het rapport van de externe beveiligingsaudit stelt hetzelfde. Volgens executief personeel vinden naast de dagelijkse oppervlakkige inspectie minimaal drie keer per week steekproefsgewijs grondige celinspecties plaats. De wijze van celinspectie is geprotocolleerd, maar volgens de externe beveiligingsaudit moet de Stadsgevangenis de uitvoering ervan beter controleren conform de landelijke voorschriften.

¹⁹ De ESA wordt uitgevoerd door een aantal niet aan de organisatie verbonden materie deskundigen op basis van een gestructureerde methodiek. Het resultaat van de audit biedt inzicht in de staat van de beveiliging van een organisatie.

²⁰ Bewa's zijn bewaarders ook wel complexbeveiligers genoemd.

De directie stuurt op een goede weerbaarheid en conditie van het personeel. Deelname aan de FIT KIT wordt gestimuleerd en de directie en leidinggevenden nemen hierin een voorbeeldfunctie.²¹

Het personeel krijgt de gelegenheid om te sporten onder begeleiding van een Instructeur Lichamelijke Opvoeding (ILO'er).

Indien gedetineerden zich verplaatsen in de inrichting zonder begeleiding moeten ze in het bezit zijn van een loopbriefje. Naar sommige plekken zoals de zorggang gaan gedetineerden altijd onder begeleiding van een piw'er. De zorg voor de gedetineerden in de strafcellen ligt op werkdagen in handen van de piw'ers en in het weekend van de beveiligers. Dit is soms lastig in verband met het naar elkaar toeschuiven van verantwoordelijkheden. In principe houden arbeidsmedewerkers toezicht op de arbeid, maar ten tijde van de inspectie werd het personeel van de onlangs gesloten afdeling, ingezet op andere afdelingen waaronder ook de arbeid.

2.2.2 Calamiteitenplan

Calamiteitenoefeningen worden zes keer per jaar uitgevoerd. Hierbij wordt samengewerkt met de brandweer. De frequentie wordt in 2007 opgevoerd en de directie wil ook een keer 's nachts oefenen, maar wacht hiervoor op medewerking van de brandweer. Binnenkort vindt een ontruimingsoefening plaats waarbij ook wordt samengewerkt met de politie. Volgens het personeel werden BHV oefeningen niet zo vaak gehouden, maar met het nieuwe BHV plan van mei 2006 wordt daar nu ook meer aandacht aan besteed. Het aantal EHBO'ers (19) in de inrichting lijkt voldoende ten opzichte van het aantal personeelsleden.

2.2.3 Maatschappelijke veiligheid

In 2006 is tweemaal melding gedaan van een bijzonder voorval. Het betreft een ontvluchting uit de halfopen fase (afdeling Weena) waarbij een gedetineerde zonder toestemming de inrichting heeft verlaten. Normaliter wordt door de afdeling Weena toestemming gegeven aan de receptie om de deuren te openen, maar in dit geval werden de deuren geopend zonder deze toestemming. Een tweede melding betreft een poging tot ontvluchting. Bij een celinspectie bleek dat een gedetineerde zijn raam volledig los van de sponning had gemaakt.

²¹ De FIT KIT is een door DJI ontwikkeld instrument om jaarlijks de fysieke conditie en weerbaarheid van personeelsleden te testen die in aanraking komt met gedetineerden.

2.2.4 Communicatie

Geïnterviewde medewerkers geven aan dat in de Stadsgevangenis over het algemeen open wordt gecommuniceerd en dat ook de directie ontvankelijk is voor kritiek. Er wordt gesproken van een gemoedelijke sfeer, een menselijke organisatie en een 'buurthuis' mentaliteit als erfenis van de SOV-tijd.

Medewerkers - gedetineerden

Door de verandering in de dagprogramma's en het regime wordt communicatie tussen personeel en gedetineerden bemoeilijkt. De tijd om elkaar te spreken is geconcentreerder en het personeel moet hierin schipperen. Het ligt wel aan de individuele werker of daarvoor moeite wordt gedaan. Volgens de medewerkers hebben ze in de weekenden meer mogelijkheden om gedetineerden te spreken omdat er dan naast recreatie en luchten geen andere activiteiten worden gegeven. Het personeel op de afdeling doet minder aan begeleiding en de verblijfsplannen die ze opstellen zijn summierder dan tijdens het SOV-regime. De bejegening van gedetineerden vindt naar de mening van de directie en het personeel altijd respectvol plaats. Uit de Gedetineerdersurvey 2004 blijkt dat iets meer dan zeventig procent van de gedetineerden vindt dat piw'ers op een normale manier met hen omgaan.

In de Stadsgevangenis werken alleen de afdelingen Meent en Blaak met een mentorstelsel waarbij een gedetineerde is gekoppeld aan een vaste piw'er met wie hij in het bijzonder contact kan onderhouden en problemen kan bespreken. Gedetineerden geven aan dat de mate van het contact met personeel verschilt per persoon. Het contact met afdelingshoofden ervaren ze als lastig omdat deze, kennelijke vanwege hun drukke functie, kortaf kunnen zijn.

Het Gedeco-overleg wordt maandelijks bijgewoond door afdelingshoofden. De afspraak is gemaakt dat binnenkort zowel de directie als de afdelingshoofden één keer per zes weken mee vergaderen.

Medewerkers onderling

Medewerkers hebben regelmatig teamoverleg en interdisciplinaire overleggen. Voor wat betreft de bespreking van gedetineerderscasuïstiek heeft de Stadsgevangenis het Psycho Medisch Overleg (PMO), een wekelijks ISD overleg en het Gedetineerdenberaad. Het gedetineerdenberaad heeft een periode tijdens de regimeswisseling niet plaatsgevonden, maar is inmiddels weer opgepakt. Alle disciplines zijn hierin vertegenwoordigd.

De overgang van het regime zorgde voor een hogere werkdruk en voor groot verloop in het personeel, met name bij de agm'ers. Volgens de zorgstaf zijn dit de redenen waarom er minder wordt gerapporteerd over het gedrag van gedetineerden. Piw'ers hebben regelmatig contact met verpleegkundigen over gedetineerden. Executieve medewerkers halen tegenwoordig bij problemen met gedetineerden eerder zorgverleners erbij in plaats van zelf het probleem op te lossen, zoals bij de SOV vaker gedaan werd. De communicatie tussen de piw'ers en de medewerkers van het BSD verloopt niet altijd optimaal. De verlening van verloven wordt volgens piw'ers niet altijd doorgegeven door het BSD en soms zijn ze slecht geïnformeerd ten aanzien van de veiligheidsrisico's van een gedetineerde. Volgens de leidinggevenden zit tussen de disciplines overlapping in taken en zijn sommige lijnen te lang. Zij zouden hierin graag meer actie zien vanuit de directie.

In de inrichting zijn tussen de verblijfsafdelingen cultuurverschillen. Piw'ers gaven eerder aan niet op een andere afdeling te willen werken. Met de komst van de ISD en omdat de onderlinge regimeverschillen kleiner zijn geworden, is deze opvatting de laatste tijd minder sterk aanwezig. In de inrichting wordt men wel gestimuleerd om van elkaar te leren door functieroulatie, maar dit is volgens het personeel niet altijd handig. Het kost tijd om mensen in te werken en dit is lastig i.v.m. de werkdruk. Een andere manier die in de Stadsgevangenis wordt gebruikt om op de hoogte te blijven van elkaars werkzaamheden is de digitale nieuwsbrief.

Medewerkers - leidinggevenden

Volgens alle geledingen staat iedereen voor elkaar open en kan een ieder zijn mening geven. Piw'ers en de afdelingshoofden geven aan dat de werkdruk op de afdeling hoog is. Bovendien ligt volgens de leidinggevenden het ziekteverzuim van personeel momenteel hoog ten opzichte van een paar jaar geleden.

De aanwezigheid van de afdelingshoofden op de afdeling verschilt per afdeling. Leidinggevenden zijn vaak weg van de afdeling i.v.m. vergaderingen of bijeenkomsten. Veel operationele taken van afdelingshoofden worden uitgevoerd door senior medewerkers. In principe houden de leidinggevenden één keer per jaar een functioneringsgesprek. Volgens zowel executieve medewerkers als de leidinggevenden gebeurt dit echter niet structureel en zijn er te weinig vervolgesprekken.

2.2.5 Drugsbeleid

Voor ISD gedetineerden die deelnemen aan de extramurale arbeid geldt dat bij terugkeer in de inrichting vijftig procent wordt gevisiteerd, iedereen onderworpen wordt aan een alcoholcontrole en steekproefsgewijs aan een urinecontrole. Volgens het personeel werden tijdens de SOV meer urinecontroles afgenomen. Na relatiebezoek wordt eveneens steekproefsgewijs gevisiteerd. Deze selectie gebeurt elektronisch. De gedetineerde drukt zelf op de knop van een apparaat dat de selectie maakt of hij wel of niet gevisiteerd wordt. Bovendien vinden steekproefsgewijs of op indicatie van het BSD vanwege een verlofaanvraag urinecontroles plaats.

2.2.6 Integriteit

Het personeel geeft aan dat de directie een duidelijk integriteitsbeleid nastreeft en uitdraagt. Het personeel is op de hoogte van de regelgeving die op dit terrein beschikbaar is. Over integriteitsonderwerpen wordt open gecommuniceerd. Ook de directie zelf geeft aan scherp te zijn op handhaving van het integriteitsbeleid. In 2006 hebben zich vier incidenten voorgedaan onder het personeel. Zo had een medewerker porno op zijn computer, werd een medewerker verdacht van handel met gedetineerden, fraudeerde een medewerker met zijn declaraties en keerde een medewerker meerdere malen te laat terug van vakantie. In de laatste twee gevallen leidde dit tot ontslag. Aan het integriteitsbeleid is verder vorm gegeven door een contactpersoon integriteit te benoemen en door integriteit terug te laten komen als vast agendapunt in teamvergaderingen. De contactpersoon integriteit is volgens de geïnterviewden toegankelijk. Alle personeelsleden nemen deel aan het OAG-traject en hebben de eerste bijeenkomst bijgewoond.²² De geïnterviewden vonden het een waardevolle bijeenkomst.

2.3 Reïntegratie

In de Stadsgevangenis zijn drie mmd'ers aangesteld. Een mmd'er heeft tot taak de binnengekomen gedetineerden binnen tien dagen te screenen op de

²² Het OAG-traject staat voor Onderlinge Agressie en Geweld en is een uitvloeisel van het ARBO-plus convenant dat in 2003 tot stand kwam tussen het hoofd DJI en de vakbonden om de komende jaren meer aandacht te besteden aan de ontwikkeling en waardering van met name de executieve medewerkers van DJI.

noodzaak om op een aantal leefgebieden zoals onderdak, inkomen en identiteitspapieren en adequate nazorg te organiseren in samenwerking met ketenpartners. Gedetineerden geven aan dat ze lang moet wachten voordat ze de mmd'er kunnen spreken. Over de ketensamenwerking met de gemeente zijn medewerkers en directie niet tevreden. De samenwerking gaat moeizaam en het idee heerst dat de gemeente Rotterdam het laat afweten. Voor de paspoortverlengingen is inmiddels een afspraak met de gemeente gemaakt dat zij voortaan naar de inrichting toe komt, hetgeen een hoop rompslomp voorkomt.

Voor alle ISD gedetineerden zijn trajectbegeleiders aangesteld. Sommige taken die de agm'ers tijdens de SOV verrichtten zoals het opstellen van verblijfplannen en de individuele begeleiding van gedetineerden, liggen nu in handen van de trajectbegeleiders. De trajectbegeleiders geven aan veel werkzaamheden te hebben. Een verblijfsplan wordt onder andere opgesteld naar aanleiding van de RISc die wordt afgenomen door de Reclassering.²³ Zowel het personeel als de directie geven aan dat de RISc in de praktijk voor rare situaties zorgt. Het komt regelmatig voor dat gedetineerden een training moeten volgen, die ze verstandelijk niet aan kunnen. De inrichting treedt daarom in overleg met de reclassering over de haalbaarheid van een interventie voor een gedetineerde. ISD gedetineerden in het basisregime, die alsnog willen meewerken aan een traject, de zogenaamde spijtoptanten, moeten erg lang wachten voordat de reclassering een RISc komt afnemen. Dit is vervelend met name omdat het interventie aanbod in de inrichting per direct beschikbaar is. Veel gegeven interventies zijn cognitieve vaardigheids- (Cova), terugvalpreventie-, Goldstein-, Leefstijl- en sociale vaardigheidstraining (Sova). Het niveau van de Cova is voor weinig gedetineerden haalbaar. Voor de Sova geldt dat deze wordt aangepast op het individu zodat maatwerk wordt geleverd.

De overgang naar de extramurale fase van de ISD laat nog flink te wensen over volgens alle geledingen in de inrichting. De opname van gedetineerden in geestelijke gezondheidszorg (GGZ) instellingen verloopt slecht. Klinieken hebben lange wachtlijsten en zijn huiverig ten opzichte van de doelgroep. Al meerdere malen volgde na overplaatsing een snelle terugplaatsing omdat de ISD'er bijvoorbeeld een gebrekkige motivatie zou hebben. Om een plaatsing te

²³ RISc is een afkorting voor Recidive Inschattingsschaal; een gevalideerd onderzoek naar factoren die bij een justitiabele de mogelijkheid op recidive beïnvloeden.

bewerkstelligen, maakt de GZ-psycholoog de voordracht. Omdat de Stadsgevangenis een doelgroep huisvest die veel psychische zorg vraagt, gaat hier veel tijd in zitten. Voordrachten voor deelname aan de extramurale fase worden verzorgd door het BSD. Op het moment van inspectie kampte het BSD met personeelsuitval en bleek de leidinggevende weinig ervaring met BSD-werkzaamheden te hebben.

3 Conclusies

3.1 Algemeen

De Stadsgevangenis is een relatief kleine inrichting die in haar korte bestaan al een substantiële regimeswijziging heeft ondergaan waardoor de dagelijkse praktijk in de inrichting sterk is veranderd. Met de komst van de ISD is de directie en (een deel van) het middenkader gewisseld en veel personeel dat tijdens de SOV als agogisch medewerker in dienst was, is, al dan niet met hulp van de directie, elders gaan werken. Ook de doelgroep van de Stadsgevangenis is veranderd. De oorspronkelijke SOV gedetineerden verblijven inmiddels bijna allemaal buiten de inrichting. Naast arrestanten verblijven er nu ook preventieven. Met de invoer van de ISD maatregel vormt een psychiatrische stoornis geen contra-indicatie meer voor oplegging van de maatregel zoals dit eerder wel het geval was bij de SOV. Na een inventarisatie concludeerde de Stadsgevangenis dat bij meer dan zestig procent van de huidige populatie gedetineerden een psychiatrische stoornis is vast te stellen.

Verblijfsafdelingen zijn niet meer uitsluitend bestemd voor één categorie gedetineerden. Preventieven, arrestanten en gedetineerden in het ISD basisregime verblijven op één afdeling en volgen elk hun eigen dagprogramma. Buiten het gegeven dat dit voor het personeel lastig is, leidt het bij gedetineerden tot onderlinge spanningen door verschil in vrijheden. Machtsverhoudingen manifesteren zich hierdoor sterker waardoor met name de arrestanten en ISD gedetineerden vaker slachtoffer zijn van intimidatie door preventieven. Door de verschraling van het dagprogramma en de hoge werkdruk is het voor het personeel en gedetineerden steeds moeilijker om goed contact te krijgen met elkaar. Het personeel op de afdeling doet minder aan begeleiding. Slechts in beperkte mate wordt gewerkt met het mentorstelsel. Alleen de zorgafdeling en de afdeling waar uitsluitend ISD-traject gedetineerden verblijven, werken hiermee.

In de Stadsgevangenis staat men open voor elkaars mening en met initiatieven als een nieuwsbrief en functieroulatie wordt meer saamhorigheid gecreëerd waardoor onder andere cultuurverschillen tussen verblijfsafdelingen in de inrichting afnemen. De Stadsgevangenis heeft voldoende overlegvormen waar casuïstiek wordt besproken, maar de inspectie heeft wel geconstateerd dat het gedetineerdenberaad waarbij alle geledingen uit de inrichting aanwezig zijn een periode niet heeft plaatsgevonden. Hierdoor ontstaat het risico dat zaken met betrekking tot de veiligheid en reïntegratie niet integraal besproken worden en aldus niet bekend zijn bij iedereen.

3.2 Rechtspositie

De Stadsgevangenis heeft een uitgebreide, duidelijke en redelijk recente versie van de huisregels voor gedetineerden voorhanden, maar bij gedetineerden is niet bekend dat deze beschikbaar is op hun eigen afdeling. De huisregels zijn bovendien niet in een vreemde taal beschikbaar.

Gedetineerden hebben in de Stadsgevangenis voldoende mogelijkheden om contact met de buitenwereld te krijgen en er wordt over het algemeen voldoende rekening gehouden met hun privacy.

Gedetineerden worden met respect behandeld, voelen zich niet gediscrimineerd en er is geen sprake van disproportioneel geweldgebruik door personeel. Het IBT onderhoudt de vaardigheden regelmatig, maar geeft wel aan hiervoor weinig materiële voorzieningen te hebben. De cijfers over agressie en geweld vallen voor de Stadsgevangenis hoog uit in verhouding tot de omvang van de populatie; de directie legt hierbij een -wellicht te eenzijdige- relatie met de wijze waarop geweldsincidenten geregistreerd worden. De inspectie constateert echter bij monde van zowel het executieve personeel als de gedetineerden dat er, mede vanwege de aanwezigheid van het relatief grote aantal gedetineerden met gedragsproblematiek, vaker geweldplegingen zijn tussen gedetineerden waarbij door personeel moet worden ingegrepen.

In januari 2005 constateerde de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ) dat het gevoerde sanctioneringsbeleid ten aanzien van drugs terughoudend was. Tegenwoordig is de Stadsgevangenis consistent in de oplegging van sancties en is de sanctiemaat vergelijkbaar met die van andere

inrichtingen die de ISt geïnspecteerd heeft. Twee afdelingshoofden hebben sanctiebevoegdheid, maar de ISt constateert dat niet voldaan is aan de voorwaarde om een cursus detentierecht voor directieleden te volgen. In de ISD worden volgens de directie en de commissie van toezicht met instemming van de gedetineerde naast de reguliere sancties ook alternatieve sancties opgelegd zoals het inleveren van loon ter voorkoming van oplegging van een meer (vrijheids)beperkende sanctie. Deze alternatieve sanctievormen blijken niet bekend bij de leidinggevenden van de ISD. De ISt heeft deze sanctievorm ook niet terug kunnen vinden in de richtlijnen voor sancties van de Stadsgevangenis.

De inspectie constateert dat de termijn voor afdoening van een klacht te lang is, namelijk veelal rond de drie maanden. Bovendien zijn gedetineerden onvoldoende op de hoogte dat wekelijks een vertegenwoordiger van de commissie van toezicht de inrichting bezoekt. De ISt heeft daarnaast geconstateerd dat er sprake is van een functionele samenwerking tussen directie en commissie van toezicht die niet in het nadeel van de gedetineerden werkt.

De dagprogramma's voldoen aan de formele minimumeisen. Het arrestantenregime is als gevolg van landelijk beleid erg schraal. Arbeid wordt niet geboden en de recreatietijd is beperkt. Nu ligt het aantal uren recreatie nog boven het wettelijke minimum van zes uur, maar er komt een nieuw dagprogramma waar de recreatietijd verder wordt ingeperkt. Recent is volgens gedetineerden bij een calamiteit het luchten niet doorgegaan en er is geen vervanging aangeboden. Hier is sprake van een incidenteel geval. Zeker bij de arrestanten zorgt uitval van activiteiten voor lange verblijftijden op cel. De Stadsgevangenis heeft voldoende aanbod aan arbeid voor de gedetineerden op de werkzalen. Een positieve constatering is de tewerkstelling van ISD-traject gedetineerden bij reguliere bedrijven buiten de inrichting. Voor de zorgafdeling is er minder continuïteit in de arbeid en gedetineerden die niet kunnen deelnemen aan de reguliere arbeid wordt ter vervanging groepsgewijs anderhalf uur recreatie aangeboden. De onderwijsmogelijkheden voor de preventieven zijn erg beperkt. De sportactiviteiten voor arrestanten en preventieven zijn in tijd krap bemeten. Interventies voor ISD-traject gedetineerden zijn uitgebreid en direct inzetbaar.

Het zorgaanbod in de Stadsgevangenis is naar mening van de ISt op sommige punten onvoldoende. Het aanbod van psychische zorg is te beperkt voor de doelgroep van de ISD die in meerderheid kampt met psychische problemen. Bij

afwezigheid van de psychiater is er geen vervanging en aan de inrichting zijn twee psychologen verbonden waarvan er slechts één geregistreerd GZ-psycholoog is. Het model Verantwoorde Medische Zorg (VMZ) is geïmplementeerd, maar gedetineerden vinden dat de spreekuren van de verpleegkundigen slecht aansluiten op de dagprogramma's. De geestelijke verzorging is toegankelijk en de faciliteiten voor kerk- en gebedsdiensten zijn voldoende. Aan de Stadsgevangenis is geen humanistisch geestelijk verzorger verbonden.

3.3 Veiligheid

Over de statische beveiliging is de ISt positief. De Stadsgevangenis heeft op het gebied van veiligheid een enorme inhaalslag gemaakt en is nog bezig verbeteringen door te voeren. Een ingrijpende verandering is de sluiting van de afdeling Weena omdat na een controle van de brandweer is gebleken dat in de huidige situatie geen veilige vluchtroute geboden kan worden aan daar verblijvende gedetineerden. De ISt ziet in het gebruik van drie soorten piepersystemen een risico. De werking wordt regelmatig gecontroleerd en dat levert veel verschillende testalarmen op. De kans op het negeren van een echt alarm is aanwezig.

Ondanks dat de beveiligingsmoraal is toegenomen, constateert de ISt ten aanzien van de dynamische beveiliging een aantal problemen. Zorgelijk vindt de ISt dat een gedetineerde de halfopen fase heeft kunnen verlaten omdat deuren werden geopend zonder dat toestemming van de afdeling verkregen was. Het is voorgekomen dat gedetineerden tijdens het luchten via de telefoon op de luchtplaats afspraken met relaties maken om voorwerpen over de muur heen te gooien. Veiligheidsrisico's ziet de ISt verder in de verminderde aandacht voor het regelmatig rapporteren over gedrag van gedetineerden en ontbreken van een doorstroomprincipe voor de mpc waardoor een gedetineerde die binnenkomt waar het gedrag nog niet van is gescreend, op een mpc geplaatst kan worden. Ook de soms gebrekkige informatievoorziening van het BSD over gedetineerden aan de piw'ers vormt een risico. Ondanks de toch al krappe bezetting op de verblijfsafdeling begeleiden piw'ers gedetineerden naar de zorggang. Piw'ers en beveiligers dragen afwisselend de zorg voor gedetineerden in de strafcellen waardoor verantwoordelijkheden wel eens naar elkaar worden toegeschoven.

Een positieve ontwikkeling vindt de ISt dat de Stadsgevangenis een uitgebreid en geactualiseerd digitaal systeem heeft waarin alle dienstinstructies en protocollen terug te vinden zijn. Bovendien heeft de Stadsgevangenis een duidelijk integriteitsbeleid en is ze scherp op de naleving ervan. Lacunes ziet de ISt in het ontbreken van een op de Stadsgevangenis toegesneden gijzelingsbeleid en in de controle op de uitvoering van celinspecties. Volgens de externe beveiligingsaudit moet de Stadsgevangenis dit beter controleren conform de landelijke voorschriften, maar de directie stelt dat de werkwijze rondom de celinspecties wel voldoende geprotocolleerd is.

3.4 Reïntegratie

De RSJ constateerde in januari 2005 dat een substantieel deel van de gedetineerden te weinig nazorg kreeg omdat er geen structurele financiële basis was en er slechts één trajectbegeleider werd ingezet. Inmiddels is de formatie van de maatschappelijke dienstverlening en trajectbegeleiding op sterkte. Het BSD ontbeert een ervaren leidinggevende en heeft al langere tijd een onderbezetting. Het feit dat de formatie maatschappelijke dienstverlening en trajectbegeleiding compleet is, impliceert nog geen goede nazorg. De medewerkers tonen voldoende betrokkenheid, maar vooral de trajectbegeleiders hebben het druk. Sommige taken die de agm'ers ten tijde van het SOV regime verrichten, liggen nu in handen van de trajectbegeleiders. Bovendien zijn de mmd'ers en de trajectbegeleiders voor de nazorg afhankelijk van ketenpartners. Alle geïnterviewde personeelsleden geven aan over de ketensamenwerking gefrustreerd te zijn. De samenwerking met de gemeente gaat moeizaam en het idee heerst dat de gemeente Rotterdam het laat afweten.

ISD gedetineerden worden na de afname van een RISc door de reclassering verplicht een interventie te volgen die ze verstandelijk niet aan kunnen. Spijtoptanten, ISD gedetineerden in het basisregime die alsnog willen meewerken aan een traject, moeten erg lang wachten op de afname van een RISc, terwijl er wel per direct een aanbod is van interventies. Plaatsing van gedetineerden in een GGZ instelling is problematisch omdat klinieken lange wachtlijsten hebben en huiverig zijn ten opzichte van de doelgroep. Bovendien moeten voordrachten voor plaatsingen worden gedaan door een BIG-geregistreerd psycholoog. Omdat één van de twee psychologen in de Stadsgevangenis deze registratie nog niet heeft, ligt de verantwoordelijkheid hiervoor bij één psycholoog.

3.5 Aanbevelingen voor locatie Stadsgevangenis

Algemeen

De Ist beveelt aan:

1. Te bewerkstelligen dat verschillende categorieën gedetineerden zoveel mogelijk op gescheiden verblijfsafdelingen worden gehuisvest. Overweeg hierbij te werken met een inkomstenafdeling teneinde gedrag te kunnen observeren voordat gedetineerden geplaatst worden op een verblijfsafdeling.
2. Het mentorstelsel inrichtingsbreed te initiëren en in stand te houden.
3. Zorg te dragen voor continuïteit van het gedetineerdenberaad.

Rechtspositie

De Ist beveelt aan:

4. Gedetineerden bij binnenkomst (eventueel in het uittreksel van de huisregels) op de hoogte brengen over de beschikbaarheid en vindplaats van de volledige versie van de huisregels.
5. De huisregels of een uittreksel daarvan in meerdere talen beschikbaar te stellen.
6. Te bewerkstelligen dat de met sanctiebevoegdheid uitgeruste afdelingshoofden ook daadwerkelijk de cursus detentierecht voor directieleden volgen.
7. Het gebruik van alternatieve sancties voor ISD gedetineerden beter bekend te maken bij de medewerkers en te vermelden in de richtlijn oplegging straf- en maatregelen.
8. De commissie van toezicht te bewegen om conform art. 67 lid 1 Pbw binnen een termijn van vier weken na indiening van een klacht uitspraak te doen.

9. De gedetineerden actiever te informeren over de aanwezigheid van een vertegenwoordiger van de commissie van toezicht in de inrichting.
10. Met de komst van het nieuwe dagprogramma waarbij de recreatietijd van arrestanten wordt verkort, te bezien wat de mogelijkheden zijn voor een dusdanige structurering van het dagprogramma dat gedetineerden niet (als gevolg van uitval van een activiteit) 24 uur achtereen op cel verblijven.
11. Binnen het dagprogramma alert te zijn op de handhaving van de netto sporttijd van drie kwartier voor alle gedetineerden.
12. Te inventariseren wat de mogelijkheden zijn om een humanistisch geestelijk verzorger te verbinden aan de inrichting.
13. Te bewerkstelligen dat de niet BIG-geregistreerde psycholoog een opleiding volgt tot GZ-psycholoog.

Veiligheid

De Ist beveelt aan:

14. Op de Stadsgevangenis toegesneden gijzelingsbeleid op te stellen, dit bekend te maken bij het personeel en zorg te dragen voor de geoefendheid van het personeel hierin.
15. Om gedetineerden bij binnenkomst langduriger te screenen alvorens zij op een mpc worden geplaatst.
16. Bij plaatsing van gedetineerden op meerpersoonscellen gebruik te maken van het doorstroomprincipe zodat gedetineerden niet gedurende hun hele verblijf in de Stadsgevangenis op een mpc verblijven.
17. Om over te gaan naar het gebruik van één piepersysteem (in plaats van de huidige drie systemen), met daarin geïntegreerd een pager, een alarm- en een gijzelingsknop.
18. De piw'ers en de resterende agm'ers te stimuleren om meer te rapporteren.

19. De verantwoordelijkheid voor de zorg van gedetineerden in de strafcellen bij één functiegroep neer te leggen.
20. De begeleiding van gedetineerden naar de zorggang in handen te leggen van beveiligingspersoneel en de wachtruimte voor de medische dienst te voorzien van cameratoezicht.
21. De afdeling Weena op korte termijn aan te passen aan de brandveiligheidseisen en zo spoedig mogelijk weer in gebruik te nemen voor de gedetineerden in een ISD-traject.

Reïntegratie

De Ist beveelt aan:

22. Zorg te dragen voor een volledig operationele bezetting van het BSD.
23. De ervaren agm'ers de trajectbegeleiders te laten ondersteunen bij de begeleiding van gedetineerden en het opstellen van verblijfsplannen.

3.6 Aanbevelingen voor de Dienst Justitiële Inrichtingen

De Ist beveelt aan:

1. De inrichting meer duidelijkheid te verschaffen ten aanzien van de uitvoering van het ISD-regime.
2. Bij verandering van bestemming rekening te houden met de het gebouw van de Stadsgevangenis dat beperkte mogelijkheden biedt om in een gesloten setting op een gescheiden wijze meerdere categorieën gedetineerden te huisvesten.
3. Nader onderzoek te verrichten naar het aandeel van gedetineerden met psychiatrische problematiek binnen de ISD en hoe dit in verhouding staat tot het aanbod aan psychische zorg.

Bijlage A: Afkortingen

Alfabetisch gerangschikt de afkortingen

agm'er	agogisch groepsmedewerker
bad	binnenkomstafdeling delinquenten
BHV	bedrijfshulpverlening
BSD	bureau selectie en detentiebegeleiding
BVA	bevolkingsadministratie
BZA	bijzondere zorgafdeling
CP	centraal post
cvt	commissie van toezicht
DJI	Dienst Justitiële Inrichtingen
EPR	European Prison Rules
FPD	forensisch psychiatrische dienst
GGZ	geestelijke gezondheidszorg
hvb	huis van bewaring
IBT	intern bijstandsteam
ISD	inrichting stelselmatige daders
ISt	Inspectie voor de Sanctietoepassing
mmd'er	medewerker maatschappelijke dienstverlening
mpc	meerpersoonscel
OAG	Onderlinge Agressie en Geweld
Pbw	Penitentiaire beginselenwet
piw'er	penitentiair inrichtingswerker
RISc	Recidive Inschattingsschaal
RSJ	Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming
SOV	Strafrechtelijke Opvang Verslaafden
VMZ	Verantwoorde Medische Zorg
ZA	zorgafdeling

Bijlage B: Bronnen

Basam+ rapport (Basisvragenlijst Amsterdam+) Stadsgevangenis, januari 2005.
Bedrijfshulpverleningsplan, De Stadsgevangenis, mei 2006.
Dagprogramma's Stadsgevangenis, (ongedateerd).
Huisregels Stadsgevangenis Rotterdam, januari 2006.
Jaarplan PI Rijnmond, 2007.
Jaarverslag PI Rijnmond, 2005.
Jaarverantwoording commissies van toezicht, Rechtbank Rotterdam, 2006
Procesbeschrijving ISD Stadsgevangenis Rotterdam, februari 2006.
Programmaboekje ISD voor ISD gedetineerden Stadsgevangenis, (ongedateerd).
Rapportage controles brandveiligheid cellengebouwen Rotterdam- Rijnmond, november 2006.
Resultaten aanvullende vragen BASAM DJI, locatie Stadsgevangenis, juni 2005.
Resultaten Gedetineerdensurvey, locatie Stadsgevangenis, 2004.
Richtlijn oplegging straf- en maatregelen Stadsgevangenis, (ongedateerd).
Verslag (externe) beveiligingsaudit, locatie Stadsgevangenis, juni 2006.
Verslag toezichtbezoek RSJ, november 2003.
Verslag toezichtbezoek RSJ, januari 2005.
Viermaandsrapportage Stadsgevangenis, 2006.

Bijlage C: Inspectieprogramma

Programma doorlichtingsonderzoek ISt PI Rijnmond, locatie Stadsgevangenis op dinsdag 20 en woensdag 21 februari 2007.

Vooraf

Gedurende de Inspectie zal mogelijk de behoefte bestaan om meer of andere dossiers in te zien en/of een (kleine) wijziging in het programma aan te brengen. Om die redenen verzoekt de Inspectie om een aparte werkruimte en een *vaste contactpersoon*, waarmee de inspecteurs tijdens hun onderzoek in de inrichting e.e.a. kunnen afstemmen.

De Inspectie wil tijdens haar bezoek graag inzage in:

- de verslagen van teamoverleggen in de laatste vier maanden;
- de verslagen van detentieberaden in de laatste vier maanden;
- de incidentenregistratie en de uitkomsten van analyses van incidenten;
- de registratie van deelname van executieve medewerkers aan activiteiten in het kader van Fitkit en/of zelfverdedigingsvaardigheden.

Hieronder is een voorstel voor het programma opgenomen. Afhankelijk van de mogelijkheden van de organisatie en haar medewerkers kan de duur van de gesprekken en observaties en de plaats in het programma enigszins variëren.

Dinsdag 20 februari 2007

- 09.30 uur Aankomst & toelichting inspectie aan de directie:
- Introductie Inspecteurs;
 - Toelichting programma;
 - Recente ontwikkelingen: is BVS uitgevoerd?
Piketmelding HDJI>MvJ;
 - Plattegrond complex beschikbaar?
- 10.00 — 12.00 uur Rondleiding door de inrichting door (bij voorkeur) het hoofd beveiliging, liefst samen met de ARBO-functionaris of ARBO-coördinator. De inspecteurs willen in ieder geval zien: de centraalpost, een meermanscel, de badafdeling, enkele units.
- 12.15 — 13.00 uur Lunchpauze. (*géén gezamenlijke maaltijd*)
- 13.00 — 14.30 uur Interview met gedetineerden (maximaal vijf gedetineerden van verschillende afdelingen, waarvan maximaal twee leden van gedeco('s)).
- 14.45 — 16.00 uur Interview met directieleden.
- 16.00 — 17.00 uur Dossieronderzoek, evaluatie dag I, voorbereiding dag II.

Woensdag 21 februari 2007

- 09.30 — 10.30 uur Interview met functionarissen zorgstaf:
- verpleegkundigen;
 - arts;
 - psycholoog;
 - geestelijk verzorger(s);
 - medewerker BSD;
 - medewerker maatschappelijke dienstverlening;
 - trajectbegeleider.
- N.B. maximaal 8 deelnemers*
- 10.30 — 11.30 uur Dossieronderzoek.
- 11.30 — 12.30 uur Gesprek met vertegenwoordiging commissie van toezicht.
- 12.30 — 13.00 uur Lunchpauze.
- 13.00 — 14.30 uur Interview met executieve medewerkers.
Samenstelling: 4 piw'ers van verschillende afdelingen of teams en 2 medewerkers beveiliging. Indien mogelijk bij dit gesprek graag één of meer vertegenwoordigers van de onderdeelcommissie/ OR betrekken.
- 14.30 — 16.00 uur Interview met leidinggevenden:
- afdelingshoofden;
 - hoofd BSD/MMD;
 - hoofd arbeid;
 - teamleider beveiliging;
 - hoofd educatie en vorming/activiteiten;
 - programmamanager ISD
- 16.00 — 16.30 uur Voorbereiding terugkoppeling.
- 16.30 — 17.00 uur Afrondend gesprek met de directie.

Bijlage D: Toetsingskader

Bijlage E: Geografische ligging van de locatie

